

Ольга КИЦЕНКО,
вчитель початкових класів
Левківської ЗОШ І–ІІІ ст. Ізюмського р-ну Харківської обл.

Осінь – щедра харівниця (Проект для учнів початкових класів)

Учасники проекту: Киценко О.С., вчителька 2 класу; Левічева О.О., вчителька музики; Балаклійська О.М., вчителька трудового навчання; учні 2 класу та їхні батьки.

Мета проекту:

- сприяти усвідомленню краси і самотності рідної української природи восени;
- розвивати бажання берегти і примножувати багатства рідної землі, вміло розпоряджатися ними;
- розкрити здібності і таланти школярів;
- формувати компетентності;
- виховувати естетичні смаки, почуття любові до матінки-природи, її дарів.

Проект реалізуватиметься за допомогою таких навчальних предметів:

- ✓ Українська мова;
- ✓ Літературне читання;
- ✓ Природознавство;
- ✓ Образотворче мистецтво;
- ✓ Музика;
- ✓ Трудове навчання.

Завдання для ініціативної групи.

"Юні поети" – збір віршів про осінь та особливості осінньої пори.

"Чомусики" – пошукова робота "Осінні подарунки" (збір природного матеріалу).

"Умілі ручки" – малювання малюнків про осінь.

"Модельєри" – моделювання виробів із природного матеріалу до виставки "Осінь в гості завітала".

"Декоратори" – виготовлення виставки "Осінь в гості завітала".

"Вітівники" – підготовка та проведення свята "Осіній бал".

Очікувані результати:

- підвищення інтересу школярів до навчання;
- залучення учнів до читання поезії та науково-пізнавальної літератури;
- спонукання школярів до пошукової діяльності;
- набуття практичних навичок збору інформації і відповідного оформлення;
- розвиток навичок виразного декламування віршів;
- залучення батьків до участі в житті школи, класу.

Проект за часом проведення короткотривалий. Тривалість проекту – 1 місяць (з 04.10 по 06.11).

Анотація до проекту.

В ході проекту учні поглиблюють свої знання про значення пори року осені для природи; розширять уявлення про важливість овочів та фруктів для життя людини; вивчать вірші та пісні, намалюють малюнки; здійснять подорож до осіннього лісу та проаналізують зміну природи восени; розвинуть творчу уяву про осінь, як пору року.

План реалізації проекту.

Перший етап.

Порушення проблеми проекту перед учнями (04.10.2013 р.).

Планування діяльності учасників проекту (07.10.2013 р.).

Формування ініціативної групи для проектної роботи (07.10.2013 р.).

Другий етап.

Пошукова діяльність учнів зі збору пісень, віршів, загадок (протягом місяця).

Зустріч у бібліотеці та підбір віршів про осінь (жовтень).

Декламування віршів про осінь.

Презентація малюнків "Осінній вернісаж".

Екскурсія до лісу (31.10.2013 р.).

Збір природного матеріалу (протягом жовтня).

Виготовлення композиції "Осінь в гості завітала" (30.10–06.11.2013 р.).

Виставка малюнків "Осінній вернісаж". (30.10.2013 р.).

Третій етап.

Година спілкування "До бабусі на обід" (21.10.2013 р.).

Урок позакласного читання "Ходить гаєм чарівниці осінь" (24.10.2013 р.).

Урок природознавства "Осінь у природі" (02.10.2013 р.).

Усний журнал "В гості до осені" (07.10.2013 р.).

Інтелектуальна гра "В світі рослин" (20.11.2013 р.).

Виховний позакласний захід "Осінній бал" (20.10.2013 р.).

Природознавство, 2 клас.

Тема. Урок-екскурсія.

Які зміни відбуваються у природі восени? Спостереження полудневої висоти Сонця за допомогою гномона, вимірювання довжини тіні гномона. Визначення температури повітря, хмарності, напрямку вітру та основних сторін горизонту.

Мета. Дослідити, які зміни відбулися в осінній природі, у житті тварин і рослин; занотувати свої спостереження, узагальнити і зробити висновки; розвивати логічне мислення; виховувати любов до природи.

Обладнання: картки із завданнями для кожної групи.

Тип уроку: урок-екскурсія.

Хід уроку

I. Ознайомлення з правилами поведінки під час екскурсій у природу.

1. Перебуваючи в природі: у лісі, на луці, біля озера чи річки не завдавай природі шкоди, не порушуй взаємозв'язків у ній.

2. Намагайся не вищипувати траву, не ламати гілки з дерев. Не зривай квітів для букетів. Букети краще складати з рослин, які виростила людина.

3. Не дозволяй нікому брати в руки пташині яйця, пташенят, звірят: людський запах відлякує диких тварин, дорослі тварини можуть покинути своїх малят, вони стануть легкою здобиччю хижаків.

4. Не залишай після себе слідів перебування у природі: сміття (пакети, залишки їжі, бляшанки) забирай із собою. Не розпалюй вогнища поблизу дерев.

5. Після повернення з екскурсії в природу обов'язково вимий руки.

II. Ознайомлення із завданнями для спостережень.

– Спостерігай за погодою вдень. Яка висота сонця на небосхилі? Як змінилася температура повітря? Яке повітря (сухе, чисте, прозоре)? Що ти можеш сказати про стан неба (безхмарне або хмарне, хмари низько чи високо, частково чи суцільно вкрили небо)? Чи є вітер? Який (холодний чи теплий, сильний чи слабкий)? Чи часто бувають опади? Чи висихають калюжі після дощу? Чи змінилася тривалість дня і ночі?

– З'ясуй, як змінилося забарвлення листків на деревах і кущах. На яких кущах дозріли плоди? З яких дерев і кущів почало опадати листя? Як змінилися трав'янисті рослини?

– Навчися розпізнавати дерева і кущі за зовнішнім виглядом: за стовбуром, листками, плодами.

– Які трав'янисті рослини є в лісі, в парку? Навчися їх розпізнавати.

– Розглянь хвойні дерева. Порівняй ялину і сосну (за стовбуром, корою, гілками, хвоїнками, шишками).

– Помилуйся вбранням дерев, кущів. Які почуття у тебе викликає осіннє різнобарв'я рослин?

– Прислухайся до звуків. Чи чути пташині голоси? Яких птахів можна побачити в природі (у лісі, парку) у цей час? Спостерігай за їхньою поведінкою.

– Спостерігай за поведінкою комах. Яких ще тварин можна зустріти у цей час у лісі, у парку?

– Про свої спостереження у природі запиши у зошиті.

III. Слухання віршів про осінь.

Під час екскурсії бажано, щоб прозвучали поезії про осінь. Дослідження краще проводити у групах.

Осінь

Висне небо синє, синє, та не те!
Світить, та не гріє сонце золоте.
Оголилось поле од серпа й коси;
Ніде приліпитись крапельці роси.
Темная діброва стихла і мовчить;
Листя пожовтіле з дерева летить.
Хоч би де замріла квіточка одна;
Тільки червоніє, що горобина.
Здалека під небом, в вирій летючі,
Голосно курличуть журавлів ключі.

Я. Щоголів

Осінь

Листячко дубове, листячко кленове
Жовкне і спадає тихо із гілок.
Вітер позіхає, в купу їх згортає
Попід білу хату та на моріжок.
Айстри похилились, ніби потомились,
Сонечка нема. Спатоньки пора!
А красольки в'ялі до землі припали,
Наче під листочком вогник догора.

К. Перелісна

IV. Робота в групах.

1-ша група – дослідники рослин.

З а в д а н н я:

- описати, які дерева ростуть на заданій ділянці;
- дослідити, з яких дерев уже опало листя, а на яких залишилося;
- дослідити, на яких деревах і кущах листя залишилось зеленим;
- визначити, у якому стані знаходяться трав'янисті рослини.

2-га група – метеорологи.

З а в д а н н я: скласти опис погоди за поданим планом.

План

1. Стан неба.
2. Висота сонця.
3. Температура повітря.
4. Опади.

– Визначити, які зміни відбулися у погоді порівняно з літом.

3-тя група – дослідники тварин.

З а в д а н н я:

- дослідити, які комахи ведуть активний спосіб життя;
- яких птахів можна спостерігати на шкільному подвір'ї;
- пригадати, яких інших тварин можна побачити в опалому листі.

V. Підбиття підсумків. Рефлексія.

Групи, які виконали своє завдання, обмінюються картками з іншими групами. Наприкінці уроку відбувається обговорення результатів досліджень, спостережень, узагальнюються матеріали, підсумовується проведена робота.

Осінній бал

(Виховний захід)

М е т а. Розширювати знання учнів про характерні ознаки осені у природі; викликати естетичні переживання, захоплення красою природи; збагачувати словниковий запас дітей; розвивати спостережливість, уміння бачити й чути красу осінньої пори; розвивати мислення учнів; виховувати любов до природи, до рідного краю.

В е д у ч и й 1. Ще тепле сонце прагне всіх зігріти,
Ще тут не вмерли спогади про літо,
Ще гай займався в іскорках вогню,
А вітер шепче: вроду спопелю.

В е д у ч и й 2. Марнували літечко, марнували,
А тепер осінні вже карнавали.
Душа задивиться в туман
І марить обрисами літа...

В е д у ч и й 1. Осінь – золота і прекрасна, глибока і гарна, багата і багряна, красива, сумна, суха, дощова, рання і пізня, тиха і щедра, золотава і сонячна, сувора, чудова, врожайна...

В е д у ч и й 2. Скільки епітетів, скільки образів осені змальовано в світовій поезії та і не тільки в поезії. Це улюблена пора багатьох живописців, композиторів, акторів, творчих людей.

В е д у ч и й 1. Чому? Мабуть тому, що щемливе почуття осені живе в душі кожної людини, і щороку разом із природою кожен переживає свій листопад.

В е д у ч и й 2. Мабуть тому, що осінь – це підсумок, це невблаганний вечір, це схил людського життя, прощання.

В е д у ч и й 1. Можливо тому, що осінь – це буяння золотаво-багряної краси, прекрасної, але такої скороминучої і тлінної.

В е д у ч и й 2. Можливо тому, що осінь – це холод, що пронизує не тільки тіло, а й душу, це самотність...

Облітають квіти, обриває вітер
Пелюстки печальні в синій тишині.
По садах пустинних їде гордовито
Осінь жовтокоса на баскiм коні.

В далечiнь холодну без жалю за літом
Синьоока осінь їде навмання.
В'яне все навколо, де пройдуть копита,
Золоті копита чорного коня.

Облітають квіти, обриває вітер
Пелюстки печалі й розкида кругом.
Скрізь якась покора в тишині розлита,
І берізка гола мерзне під вікном.

В е д у ч и й 1. Тому так хочеться тепла, тепла людських сердець, ширості та задушевності.

В е д у ч и й 2. Тому ми сьогодні з вами й зібралися в цій залі, щоб зігріти один одного теплотою посмішки, порадувати гарним словом та піснею. Будемо дарувати одне одному тепло наших сердець, зігрівати добрим гумором та веселою вдачею.

В е д у ч и й 1. На нашому сьогоднішньому балу працює пошта. Отже, ви можете писати один одному листи.

В е д у ч и й 2. Недаремно одягом яскравим
І небаченою красою
Осінь спориться із літом красним,
З юною травневою весною.

В е д у ч и й 1. Ні, обличчям хмурим тут не місце
В цей осінній святковий день.
Танцювати будемо й веселитися
І нікому хай не буде льнь.

В е д у ч и й 2. А зараз наш перший конкурс.
Звичайно, танцювальний.

В е д у ч и й 1. Самі на себе дивляться ліси,
Розгублені од власної краси.
Немов прийшов незримий Левітан –
То там торкнув їх пензликом, то там.

В е д у ч и й 2. Осінній вітер одгуляв, затих.
Стоїть берізонька – як в іскрах золотих.

Старі дуби, спасибі вам за осінь,
За відлітання радості і птиць.

В е д у ч и й 1. Перед святом було проведено конкурс малюнків "Золота осінь". Зараз ми підіб'ємо його підсумки, а також результати конкурсу стінгазет.

В е д у ч и й 2. Слово надається журі.

В е д у ч и й 1. Я запрошую до танцювального конкурсу "Танець з надувними кульками". Умови конкурсу: у грі-конкурсі беруть участь кілька танцювальних пар. До ноги партнерки прив'язують не дуже велику надувну кульку. Завдання пар: танцюючи, розтоптати кульку іншої пари і зберегти свою.

Непомітно з'явилася осінь,
Все коротшає день подоби.
Глянь, берізки уже злотокосі,
І в дубів багрянють чуби.
Лиш не хочуть ялини та сосни
Вічно свіже міняти вбрання,
Не беруть їх тумани і роси,
Холодніші щоночі, шодня.

Не пустою прийшла до нас осінь,
В неї повно достатку в мішку.
Покосили вже гречку та просо,
І отави в стогах на лужку...
Що є краще осінньої тиші?
Хоч і любимо всі ми її,
Та щоранку усе холодніше,
Облітають ліси та гаї.

Саме груші солодкі поспіли,
Пахнуть яблука, наче в меду,
Повен соку – янтарної сили,
Виноград золотіє в саду.
Пізнні ягоди спіють, гляди-но,
Так буває лише восени –
Червоніє шипшина, калина,
Повні кетяги горобини.

В е д у ч и й 1. Наш наступний конкурс на уважність. Ви всі бачили композицію "Дари осені", присутню на сьогоднішньому святі. Назвати фрукти та овочі, що були в ній.

В е д у ч и й 2. Тепер проведемо конкурс на краще відгадування загадок.

1. Круглий, як куля, зелений, як трава,
Червоний, як кров, солодкий, як мед. (К а в у н).
2. Без рук, без ніг, а виліз на пліт. (Г а р б у з).
3. Під землею птиця гніздо звила і яєць нанесла.
(К а р т о п л я).
4. Сидить баба на грядках, вся закутана в хустках.
(К а п у с т а).
5. Сімсот соколят на одній подушці сплять.
(С о н я ш н и к).
6. Без очей, без рук, а лізе на дрюк. (К в а с о л я).
7. Товстий Гнат –
При землі, не впізнатъ.

А як вирвеш, борщик звариш,
Тоді і похвалиш. (Б у р я к).

8. Що то за коні стоять на припоні,
Довгасті, голчасті, зеленої масті,
Нікого не возять, лише солі просять. (О г і р к и).
9. Сидить дівчина в коморі,
А коса її на дворі. (М о р к в а).
10. Сидить Марушка в семи кожухах,
Хто її роздягає, той сльози проливає. (Ц и б у л я).
11. Боїться звір гілок моїх.
Гнізд не будують птахи в них.
В гілках краса і міць моя.
Скажіть швиденько – хто ж це я? (О с і н ь).
12. Сидить – зеленіє, падає – жовтіє, лежить – чорніє.
(Л и с т о к).
13. Хто восени відлітає, а весною повертається?
(П т а х и).
14. На що схожа половина яблука?
(Н а д р у г у п о л о в и н у).
15. Згадайте яблуко, що ввійшло в гречку міфологію.
(Я б л у к о р о з б р а т у).
16. Яблуко, яке ввійшло в історію світової науки.
(Н ь ю т о н).
17. Яблуко, що ввійшло в літературу.
(М і л л е р "В і л ь г е л ь м Т е л ь").
18. Яблуко, яке ввійшло в музичний твір. (Г л і е р. Б а л е т "Ч е р в о н а к в і т к а. В и к о р и с т а в і о п р а ц ю в а в м е л о д і ю м о р с ь к о г о т а н ц ю "Я б л у ч к о").

В е д у ч и й 1. А тепер я хочу дізнатися, хто з вас найспостережливіший.

1. У кого щока замість мішка? (У бурундука чи хом'яка).
2. Птахи восени летять на південь, це всім відомо. А чи бувають перелітні тварини? (Летючі миші).
3. Чиї листочки опадають восени зеленими? (Вільха, бузок).
4. Який лісовий мешканець сушить гриби на деревах? (Білка).
5. Листочки яких дерев восени червоніють? (Осіка, горобина, черемха).
6. Куди на зиму ховаються жаби? (В намул, під мох, в погребі).
7. У якого звіра в листопаді з'являються діти? (У зайця).

В е д у ч и й 2. Поки журі підіб'є підсумки конкурсу, проведемо святкову лотерею.

В е д у ч и й 1. Упав туман осінній на гілки,
Росою став і скрапує поволі.
І так нечутно, легко із руки
Листок осінній опадає долі,
Де іній ліг кристалечками солі,
Немов на душу всіх мої роки.
Упав туман осінній на гілки...

В е д у ч и й 2. В осені три баскі коні Вересень,
Жовтень та Листопад. Ми проїхали на них вже біль-

шу половину шляху. Залишився найнепередбачуваніший місяць, що дуже дружить з Груднем. Але згадаймо зараз все найкраще, що було цієї осені, і яка вона була погожа та яскрава.

Оголошуємо конкурс "Осінній етюд". Умови конкурсу: за 10 хвилин написати коротенький твір-мініатюру про осінь. (*Лунає лірична мелодія*).

В е д у ч и й 1. Всі ви бачили, яка осінь зміла та вправна художниця. Як вона вмить перетворює одноманітний зелений ліс в казковий та мальовничий. Її пензлю заздять художники. І ми зараз продемонструємо, чого навчилися в осені.

Оголошуємо конкурс "Звуки та пахощі осені". За 10 хвилин пензлями на папері намалювати свої асоціації. (*Лунає лірична мелодія*).

В е д у ч и й 2. Осінь одягає землю в яскравий одяг. Під скупим сонячним промінням дерева та кущі милують око та гріють душу людей.

А зараз ми подивимося, які ж осінні барви та відтінки використали наші дівчатка для того, щоб прикрасити свої сукні.

Оголошуємо конкурс "Дефіле". (*Під звуки мелодії учасниці демонструють свої сукні*).

В е д у ч и й 1. Щоб наша зустріч стала цікавішою, захопливішою, вам потрібно виявити трішки фантазії та винахідливості. Отож пропонуємо вам за описом відгадати предмет.

– Ви мрієте про солодке життя? Цей предмет – безперечний атрибут солодкого життя, назвіть його. (*Шоколад*).

– Жовте, кругле, кисле, ароматне, є прикрасою святкового столу. (*Лимон*).

– Зелене, жовте, червоне, всі соки землі приховує в собі. (*Яблуко*).

В е д у ч и й 2. Багатьох митців надихала пора золотої осені. Когось чарувала розкішним убранням дерев, когось – вишуканим мереживом павутиння, когось – стиглою грушею.

В е д у ч и й 1. Ми зараз переконаємося, чим чарувала кожного із учасників нашого балу теперішня осінь.

В е д у ч и й 2. Оголошуємо конкурс віршів про осінь.

В е д у ч и й 1. Увага! Увага! Зараз ми дізнаємося, хто з наших учасників гідний бути обраним "Міс осінь". (*Пов'язування стрічок, вручення квітів*).

В е д у ч и й 2. За межею літа пахне прощальними дощами та сирістю. Квіти майже одцвіли. Лише

хризантема, як останнє і справжнє кохання, дивує зворушливістю барв. Вона справді виявиться найміцнішою і зустріне разом з нами перші морози зими. Ця квітка надзвичайно холодостійка. Оптимістично гарячі квіточки замерзають лише при достатньо відчутних заморозках. І навіть при щедрості осінніх дощів яскраве суцвіття не втрачає своєї привабливості та сили.

Хризантемова краса стає найсуттєвішим зізнанням пізній осені. Гіркуватий запах надзвичайно ніжний... І сповнений надій на безперечну зустріч!

Яка ця осінь ніжна-ніжна,
Спокійна, тиха, мовчазна,
Немов мелодія утішна,
Лиш добротою обійма.

У ній гармонія аж сяє,
Холодний вітер ще п'янить,
Красиве листя опадає,
Кружляє та кудись летить.

Яка приємна і тендітна,
Вся дивовижна й неземна,
Яскрава і завжди привітна,
Якою є лише вона.

Красиво листя розстелила,
Що зір не можна відвести,
І почуттів велику силу
У серці почала плести.

Холодний вітер відчуваєш,
Шалений дотик, чистоту,
І тепле сонце зустрічаєш,
Яскравих променів красу.

Як осінь золото це любить,
Все збагатила навкруги,
Але неначе чомусь тужить,
Щоб не прийшли сюди сніги.

У цю прекрасну, милу пору
Час щиро хочеш зупинить,
І не відчуєш ти докору,
Бо на вустах лише бринить:

"Чарівна осінь, як царівна,
Глибоко душу полонить,
Вся непорочна і наївна –
Її не можна не любить!"

В е д у ч и й 1. На цьому наше свято оголошується завершеним.

В е д у ч и й 2. До зустрічі, друзі!

(*У заході використано вірші українських поетів*).

